

Branimir Belaj
Pedagoški fakultet, Osijek

Nominalizacija kao strategija pasivizacije

Autor opisuje pet vrsta nominalizacije kao pet vrsta leksičkoga pasiva. Leksički pasiv dokazuje otvorenost kategorije pasivne rečenice prema drugim gramatičkim kategorijama te mogućnost ostvarivanja pasivne semantike i pasivne predikacije i bez ustaljenih gramatičkih sredstava. Analiza će leksičkoga pasiva obuhvatiti opis njegove strukture, kriterija za njegovo određivanje i definiranje, problematiku konkretiziranja vršitelja radnje te opis značenja i uporabe.

U hrvatskom se jeziku, a i u velikoj većini drugih slavenskih i europskih jezika, kategoriji pasivne rečenice najčešće pristupa kao sintaktičko-semantičkoj kategoriji koja se ostvaruje u okviru uobičajenih morfoloških sredstava, pomoćnoga glagola biti i glagolskoga pridjeva trpnog te ličnoga glagolskog oblika i čestice *se*. Ta će prototipična pasivna ustrojstva u ovom radu ostaviti po strani i nazvat će ih *gramatičkim pasivom*, kako bih ih suprotstavio predmetu ovoga rada, nominaliziranim izrazima objedinjenim pod nazivom *leksički pasiv*. Leksički je pasiv, kao što će se i pokazati, otvorenija kategorija od gramatičkoga pasiva upravo zbog dokidanja unaprijed postavljenih gramatičkih sredstava za ostvarivanje pasivne predikacije, a zbog postojanja posebnih i raznovrsnih leksičkih sastavnica kao širokoga i otvorenoga okvira pasivizacije. Na taj se način, preko leksičkoga pasiva, proces pasivizacije oslobada iz svoje ustaljene gramatičke čahure, postaje osobitim načinom mišljenja otvorenim prema drugim gramatičkim kategorijama kao sredstvima njegova očitovanja, a motiviran semantičkom ekstenzijom nekih prototipičnih obilježja gramatičkoga pasiva. Gramatički okvir tako postaje doista samo sredstvo, a ne preduvjet i znak, ostvarivanja najrazličitijih pasivnih značenja. Drugim riječima, morfologija i sintaksa stavljaju se u službu pasivne semantike kao različiti kalupi njezina ostvarivanja. Jedna je od gramatičkih (sintaktičkih) kategorija kojom se može konkretizirati pasivno značenje i nominalizacija. Ovdje će biti opisano pet vrsta nominalizacija kojima se ostvaruje pet vrsta leksičkoga pasiva koje bi trebale

dokazati i potvrditi reverzibilan proces nominalizacije kao strategije pasivizacije i pasivizacije kao strategije nominalizacije. Analiza će obuhvatiti opis njegove strukture, kriterija za njegovo određivanje i definiranje, problematiku konkretiziranja vršitelja radnje te opis značenja i uporabe. Tipologiji će leksičkoga pasiva uporište biti rad E. Mahačkove pod nazivom *Pjat' tipov passivnoj predikacii v češskom jazyke* u kojem se ukratko prikazuju tipovi pasivnih rečenica u češkom jeziku. Taj se rad temelji na mislima A. A. Holodoviča u knjizi *Tipologija passivnyh konstrukciji* te na jednom radu V. Mathesiusa gdje se daje tipologija leksičkoga pasiva na primjerima engleskoga jezika. Rad E. Mahačkove vrlo je kratak i zadovoljava se samo prikaznom razinom. Kriteriji su labavo i nejasno postavljeni, a o značenju, uporabi, mogućnostima iskazivanja vršitelja radnje, uspostavi odnosa glagol / glagolska imenica itd. nema ni riječi. Samo prvi tip opisuje gramatički pasiv, dok ostala četiri tipa govore o leksičkom pasivu. Slijedeći Mathesiusa, Mahačkova razlikuje:

- a) adverbijalni
- b) nominativno-kvalitativni
- c) perceptivni i
- d) posesivni tip leksičkoga pasiva.

Sva su četiri tipa prisutna i vrlo rasprostranjena i u hrvatskom jeziku, a i nazivi pojedinih tipova odgovaraju stanju u našem jeziku. Stoga se navedeni nazivi pojedinih vrsta mogu prihvatiti, ali s malim izmjenama jer će se u hrvatskom jeziku govoriti o pet vrsta leksičkoga pasiva. Tako ćemo vrstu koju Mahačkova naziva posesivnim pasivom u hrvatskom jeziku nazvati perceptivno-posesivnim, kasnije ćemo objasniti i zašto, a petu vrstu posesivnim.

Evo i primjera leksičkoga pasiva koji će poslužiti kao predložak za analizu:

1) ADVERBIJALNI PASIV (biti + prijedlog + glagolska imenica)

- a) *Rp* Ta država bi bila pod velikom kontrolom tih čuvara... (BB, 111)
Ra Tu državu bi kontrolirali ti čuvari.
- b) *Rp* I još kaže da ne stoji pod utjecajem Dostojevskoga. (RM, 195)
Ra I još kaže da na njega ne utječe Dostojevski.
- c) *Rp* Obitelj je pod osobitom zaštitom Republike. (Ustav, 26)
Ra Republika osobito štiti obitelj.
- d) *Rp*... Hrvatska se stalno nalazi pod pritiskom... (N 141_ K09 4846)*¹
Ra... Hrvatsku stalno pritišću...
- e) *Rp*... koji kaže da su informacije u posjedu tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti... (ME 961030 _ m01 15721)*
Ra... koji kaže da informacije posjeduju tijela zakonodavne, izvršne i sudbene vlasti.

1 Primjeri označeni zvjezdicom, kao i njihove oznake, preuzeti su iz Hrvatskog nacionalnog korpusa Zavoda za lingvistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

2) NOMINATIVNO–KVALITATIVNI PASIV (postati, pojaviti se, biti + predmet, objekt, meta cilj + glagolska imenica)

- a) *Rp* Predmetom proučavanja metodike nastave književnosti pojavljuje se metodička teorija prošlosti i sadašnjosti... (DR, 10)
Ra Metodika nastave književnosti proučava metodičku teoriju prošlosti i sadašnjosti.
- b) *Rp*... koja će biti objekt istraživanja nastavnika i pedagoga. (PED, 172)
Ra Nastavnici i pedagozi će ih istraživati.
- c) *Rp*... te je ustvrdio da je meta napada... (N 150_ 04 11792)*
Ra... te je ustvrdio da ga napadaju...
- d) *Rp* Možda ćete biti meta ogovaranja i klevetanja. (N 147_ R02 14091)*
Ra Možda će Vas ogovarati i klevetati.
- e) *Ra* ... da je kršćansko vlasništvo legitimni cilj napada.
(GK 9711_ 13 1230)*
Ra... da kršćansko vlasništvo legitimno napadaju.

3) PERCEPTIVNI PASIV (pretrpjati ili glagol srodna leksičkog značenja + glagolska imenica)

- a) *Rp*... štetu su pretrpjeli i susjedi Branke Bogdan...
(ME 981125_ v018966)*
Ra... oštetili su i susjede Branke Bogdan...
- b) *Rp*... oni su pretrpjeli bombardiranje... (Lučić, 198895)*
Ra... njih su bombardirali...
- c) *Rp* Nemoguće je opisati muke i patnje koje su trpjeli kršćani...
(GK 9648_ 68 9829)*
Ra Nemoguće je opisati kako su mučili i patili kršćane.
- d) *Rp*... 1879. državne financije doživljuju slom... (OE 8, 332)
Ra... 1879. su slomili državne financije.
- e) *Rp*... koji su pod zapovjedništvom Hasan-paše Predojevića kod Siska 22. VI. 1593. doživjeli težak poraz. (OE 8, 441)
Ra... koje su pod zapovjedništvom... teško porazili.

4) PERCEPTIVNO–POSESIVNI PASIV (dobiti ili glagol srodna leksičkog značenja + glagolska imenica)

- a) *Rp* On je... dva tjedna ranije dobio udarac u jetru... (N 151_ 23 8687)*
Ra Njega su... dva tjedna ranije udarili u jetru...
- b) *Rp*... Ivica Propadalo dobio je batine i završio u bolnici...
(N 139_ 1910931)*
Ra... Ivicu Propadala su izbatinali i završio je u bolnici...
- c) *Rp* Profesor je Prelog dobio nagradu... (Trinajstić, 6962)*
Ra Profesora su Preloga nagradili...
- d) *Rp*... koji su u svetom krštenju primili poziv... (GK 9626_ 18 8423)*
Ra... koje su u svetom krštenju pozvali...

- e) *Rp...* koji nije polučio osobite pohvale... (N 148_09 5788)*
Ra... kojeg nisu osobito pohvalili...

5) POSESIVNI PASIV (imati + glagolska imenica)

- a) *Rp...* u toj svojoj upornosti ima i čvrstu podršku supruge...
(Maković, 223506)*
Ra... u toj njegovoj upornosti čvrsto ga podržava supruga...
- b) *Rp* Svi su građani... jednaki pred državnim tijelima koja imaju njezinu osobitu zaštitu (Ustav, 20)
Ra Svi su građani... jednaki pred državnim tijelima koja ona osobito štiti.
- c) *Rp...* kulturna politika ima obvezu kulturno reintegrirati i hrvatsko iseljenišvo. (Milardović, 667249)*
Ra... kulturnu politiku obvezuju da kulturno reintegrira i hrvatsko iseljenišvo.
- d) *Rp* Kandidati... imaju ocjenu dobar... (GK 9625_59804)*
Ra Kandidate... su ocijenili ocjenom dobar...
- e) *Rp...* ali imaju dugotrajnu upotrebu. (Košćević, 131119)*
Ra... ali ih dugotrajno upotrebljavaju.

Leksički se pasiv formalno–strukturno može smatrati nominalizacijom, točnije podvrstom analitičkoga nominalizacijskoga procesa dekompozicije predikata², inače univerzalnoga procesa prisutnoga u mnogim jezicima, pri čemu se misli na dvočlani ili tročlani predikat sastavljen po dvama modelima:

- 1) **glagol + semantički operator + glagolska imenica** i
- 2) **semantički operator + glagolska imenica**³

Semantički su operatori strukturni elementi leksičkoga pasiva koji uspostavljaju značenjsku vezu između subjekta / trpitelja, glagolske imenice i nesročnoga atributa / vršitelja te na taj način, sudjelujući u pasivnoj predikaciji, omogućavaju ostvarivanje pasivnoga značenja. Tri su vrste semantičkih operatora:

- a) *sublokativni i intralokativni prijedlozi* (pod, u) u prvoj vrsti leksičkoga pasiva
- b) *imenice* (objekt, meta, predmet, cilj) u drugoj vrsti i
- c) *glagoli s obaveznom akuzativnom rekcijom* (pretrpjati, dobiti, imati) u trećoj, četvrtoj i petoj vrsti.

2 O dekompoziciji predikata vidi više u M. Radovanović: *Spisi iz sintakse i semantike*, Sremski Karlovc, 1990., str. 53 — 73 ili u M. Radovanović: *Dekomponovanje predikata*, Južnoslovenski filolog, br. XXXIII, Beograd, 1977., str. 53 — 80

3 U ovakvim se tipovima leksičkoga pasiva glagolska imenica formalno ne može smatrati dijelom predikata, već izravnim objektom u akuzativu. No kako se ona javlja kao obvezna dopuna uz takve glagole, kako rečenica bez nje ostaje gramatički neovjerenom npr. *On je dobio., *On je pretrpio., ..., navedeni bi se glagoli mogli smatrati nekom vrstom semikopulativnih glagola, a glagolska imenica samim tim i dijelom predikata. Takav postupak smatram opravdanim to više što glagolska imenica zajedno sa semantičkim operatorom u vidu glagola dobiti, pretrpjati itd. tvori svezu nužnu za tumačenje korelirajućega odnosa s predikatom aktivne rečenice.

Uspostavljanje se značenjske veze između konstituenata odnosi na formiranje specifičnoga semantičkog polja koje omogućava prepoznavanje subjekta kao trpitelja, tj. semantički operatori uvjetuju i signaliziraju vršenje radnje na subjektu, a ne pokretanje radnje od subjekta u smjeru objekta. Zbog toga se u prvoj vrsti leksičkoga pasiva kao semantički operatori pojavljuju isključivo sublokativni i intralokativni prijedlozi koji subjekt stavljaju u stanje podvrgnutosti radnji konkretiziranoj glagolskom imenicom. U drugoj vrsti funkciju semantičkih operatora imaju imenice koje, kao jedno od svojih temeljnih semantičkih obilježja, imaju obilježje usmjerenosti ili smjera, direktivno značenje upravljenost prema subjektu koji na taj način postaje trpiteljem, predmetom radnje konkretizirane glagolskom imenicom, za razliku od aktivne rečenice u kojoj funkciju predmeta radnje vrši objekt. Isto se semantičko polje ostvaruje i u trećoj, četvrtoj i petoj vrsti, s tim što se u trećoj vrsti subjektu kao predmetu radnje pripisuje značenje trpitelja, u četvrtoj ili trpitelja ili recipijensa, a u petoj samo recipijensa. U tim se trima vrstama kao nositelji pasivne predikacije pojavljuju glagoli tipa dobiti, pretrpjeti, trpjeti, primiti, imati itd., glagoli koji svojim leksičkim značenjem radnju usmjeravaju na subjekt, dok glagoli tipa dati, voditi, pružati, obavljati, pokazivati, iznositi itd. ispadaju iz kombinacije jer u leksičkom pasivu, kao predikati, nisu u stanju radnju usmjeriti od atributa / vršitelja prema subjektu / trpitelju. Iz rečenoga proizlazi da postojanje i djelovanje navedenih semantičkih operatora omogućava uspostavu prvoga kriterija za određivanje i definiranje leksičkoga pasiva – kriterija S (subjekt) = T (trpitelj). Kriterij je S (subjekt) = T (trpitelj), iz istih razloga kao i kod gramatičkoga pasiva, jedan od najvažnijih preduvjeta pasivnosti. Njegova važnost proizlazi iz dvaju razloga različite naravi. Prvi je razlog sintaktičko-semantički, a drugi funkcionalni. Preko sintaktičko-semantičkih osobina subjekta / trpitelja uspostavlja se odnos ekvivalencije s objektom / trpiteljem aktivnoga konceptualnog korelata. Svi se slažu da je trpnost jedan od najočitijih pokazatelja pasivne dijateze. Upravo zbog te neizmjerne važnosti, trpno se stanje očituje na subjektu, a ne primjerice na izravnom ili neizravnom objektu. Funkcionalni razlog kriterija S = T pruža odgovor zašto je tomu tako, zašto je trpnost u pasivu osobinom baš subjekta, a ne nekog drugog rečeničnog konstituenta. Ako je trpnost kao semantička kategorija jedna od najvažnijih osobina pasiva, onda je treba pridružiti i ostvariti na sintaktički perceptivno najistaknutijem odnosno najfokusiranijem elementu, a to je subjekt⁴.

»Sintaktički kodirani elementi imaju različite stupnjeve fokusiranosti, a subjekt je među njima rangiran na najvišem mjestu. Fokusiranost se smanjuje niz hijerarhijsku ljestvicu gramatičkih odnosa: subjekt > izravni objekt > neizravni objekt > prijedložni objekt. Jačina je fokusiranosti povezana s morfosintaktičkim osobinama subjekta, objekta itd. Stoga, subjekt ima primarnu sintak-

4 Pri tom se misli samo na subjekt kojemu je pridružena tematska uloga trpitelja jer, jasno, subjekt nije jedini konstituent koji je znakom trpnosti pasiva, već su to i morfosintaktičke osobine pasivnoga predikata koji omogućuje subjektu da preuzme ulogu trpitelja u rečenici.

tičku ulogu i obično je u nominativu – neobilježenom padežu.«⁵ Navedenim se funkcionalnim razlogom pasiv jasno odvaja od aktiva gdje sintaktičku ulogu subjekta zauzima vršitelj dolazeći tako u prvi plan, dok trpitelj popunjava mjesto objekta, na ljestvici fokusiranosti niže rangiranoga konstituenta, i biva potisnut u drugi plan.

Što se prvih triju vrsta leksičkoga pasiva tiče, situacija je s prepoznavanjem subjekta kao trpitelja jasna i jednoznačna – to je jedina tematska uloga koja može biti pridružena subjektu. No situacija se komplicira u četvrtoj i petoj vrsti gdje se subjektu može pridružiti i tematska uloga recipijensa, pa se stoga opravdano postavlja pitanje mogu li se takve rečenice uopće smatrati pasivnima budući da ne ispunjavaju osnovni preduvjet pasivnosti, prepoznavanje subjekta kao trpitelja. Zadržimo se na tom problemu i pokušajmo ga razriješiti na sljedećim primjerima:

- a) *Dobio je udarac.*
- b) *Dobio je nagradu.*
- c) *Dobio je podršku.*
- d) *Dobio je poklon.*

Dva su različita pristupa moguća pri kategorizaciji, raspodjeli i pridruživanju tematskih uloga sintaktičkoj sastavnici rečenice. Prvi je čisto semantički i prema tom bi pristupu u prvoj rečenici subjektu odgovarala tematska uloga trpitelja, dok bi mu u ostalim trima rečenicama odgovarala tematska uloga recipijensa. Koja će tematska uloga, prema tom pristupu, biti pridružena subjektu ovisi isključivo o leksičkom značenju glagolskih imenica jer semantički operatori četvrte vrste (dobiti, primiti, polučiti itd.) sa svojom logičkom strukturom [**dati** (x)] UZROKOVATI [POSTATI **imati** (y)]⁶ uvijek označuju subjekt kao recipijens s krajnjim rezultatom posjedovanja nečega. Da je u prvoj rečenici subjektu pridružena tematska uloga trpitelja, a ne recipijensa, dokazuje činjenica da krajnji rezultat radnje nije posjedovanje jer se rečenica *Dobio je udarac.* ne može parafrazirati rečenicom *On ima udarac.*, već rečenicom *On je pretrpio udarac*, dok u ostalim trima rečenicama krajnji rezultat jest posjedovanje jer se rečenice mogu parafrazirati kao *On ima nagradu.*, *On ima nečiju podršku.* i *On ima poklon.*, pa samim tim i subjekt ima tematsku ulogu recipijensa. Upra-

5 M. Shibatani: Passives and related constructions, *Language*, vol. 61, br. 4, 1985.: »Syntactically encoded elements have varying degrees of focus; the one encoded as subject has the highest degree. Focus decreases along the hierarchy of grammatical relations: subject > direct object > indirect object > oblique objects. The strength of focus is correlated with syntactic and morphological properties of subject, object etc. Thus subject has primacy in syntactic role over other nominals, and it is normally in the nominative – the unmarked case.« Istu je klasifikaciju gramatičkih relacija ponudio i B. Comrie 1989. u svojoj knjizi *Language universals and linguistic typology*.

6 Glagol *dobiti*, kao najčešći semantički operator četvrte vrste, može *imati* i logičku strukturu POSTATI [**imati** (x)] u npr. rečenici *Dobio je groznicu.*, ali se ta struktura ne odnosi na pasiv jer nema dva aktanta (vršitelj, trpitelj), već samo jedan – trpitelj. U našoj je rečenici trpitelj jednostavno dobio groznicu iz nepoznatoga izvora, tj. ne postoji vršitelj koji mu ju je dao.

vo je to razlog zbog kojeg sam se opredijelio za naziv perceptivno–posesivni pasiv jer se jedan tip rečenica koje pripadaju četvrtoj vrsti interpretira kao perceptivni pasiv treće vrste (*Dobio je udarac.*, *Dobio je batine.*, *Dobio je šamar.* > *Pretrpio je udarac.*, *Pretrpio je batine.*, *Pretrpio je šamar.*), a drugi tip kao posesivni pete vrste (*Dobio je nagradu.*, *Dobio je podršku.*, *Dobio je poziv.* > *Ima nagradu.*, *Ima podršku.*, *Ima poziv.*). Budući da u četvrtoj vrsti subjektu najčešće nije pridružena tematska uloga trpitelja, znakom bi pasivne semantike u prvom redu bili topikalizacija nastalog stanja subjekta, a konceptualno usporediva i aproksimativno sinonimična s gramatičkim pasivom: *Dobio je nagradu.* / *Nagrađen je.*, *Dobio je podršku.* / *Podržan je.* itd. te detopikalizacija vršitelja. No prema takvom je pristupu problematična četvrta rečenica koja se, čisto značenjski gledajući, ne razlikuje od druge i treće, ali nije konceptualno usporediva i aproksimativno sinonimična s gramatičkim pasivom jer *Dobio je poklon.* ne znači *Poklonjen je.* Iz rečenoga proizlazi da ukoliko bismo se opredijelili za takav, čisto semantički, pristup poimanja tematskih uloga, ne bismo mogli četvrtu rečenicu isključiti iz kategorije leksičkoga pasiva, a drugu i treću u isto vrijeme smatrati pasivnima jer su s čisto semantičkoga pogleda na tematske uloge one potpuno iste. Morali bismo, znači, ili sve tri rečenice smatrati pasivnima, što je nemoguće jer sintaktički uvjeti četvrtu rečenicu (*Dobio je poklon.*) isključuju iz kategorije leksičkoga pasiva, ili bismo morali sve tri rečenice izbaciti iz pasivne dijateze što bi opet rezultiralo nestajanjem četvrte vrste leksičkoga pasiva koja bi u tom slučaju bila ograničena na izuzetno mali broj primjera.⁷ Evo što o toj problematici kaže ruska znanstvenica E. Mahačkova koja takve rečenice naziva posesivnim: »Posesivne su konstrukcije neutralne u odnosu na glagolski rod, one nisu ni aktivne ni pasivne. Zbog toga je u nekim slučajevima moguće dvojakom poimanje takvih konstrukcija.«⁸ Takav se pristup ne može prihvatiti jer, kao što smo vidjeli, postoje rečenice sa semantičkim operatorima *dobiti*, *primiti* itd. koje su nedvojbeno pasivne tipa *Dobio je udarac.*, rečenice u kojima je prepoznavanje subjekta kao trpitelja jedino moguće rješenje. Da bi se izbjegle takve situacije koje četvrtu vrstu čine fluidnom i nestabilnom, potrebno je, po mom sudu, odustati od čisto semantičke klasifikacije tematske uloge trpitelja i prijeći na sintaktički uvjetovanu klasifikaciju koja je, uostalom, u hrvatskoj lingvističkoteorijskoj praksi puno češća. Prema sintaktički bi se uvjetovanom pristupu subjektom / trpiteljem smatrali svi sintaktički konstituenti koji u aktivu koreliraju s izravnim objektom u akuzativu. Na taj

7 Nijedna se rečenica, u tom slučaju, u kojoj subjektu, semantički gledano, nije pridružena tematska uloga trpitelja ne bi mogla smatrati pasivnom. To znači da bi rečenice tipa *Dobio je sauet.*, *Dobio je poziv.*, *Dobio je nagradu.*, *Dobio je podršku.* itd., rečenice koje čine najveći broj primjera u četvrtoj vrsti, jednostavno ispale iz opozicije aktiv / pasiv, a kategorija bi se svela samo na primjere tipa *Dobio je udarac.*, *Dobio je batine.* koji ne bi bili dovoljni da se četvrta vrsta može smatrati zasebnom kategorijom.

8 E. Mahačkova: *P'jat' tipov passivnoj predikacii v češskom jazyke*, zbornik radova *Problemy teorii grammatičeskogo zaloga*, str. 222, Lenjingrad, 1978.: »Posessivnye konstrukcii po sušestvu nejtral'ny k zalogovym različijam, oni ne javljajutsja ni aktivnymi, ni passivnymi. Poetomu v nekotoryh slučajah vozmožno dvojakoe ponimanie takih konstrukcii.«

se način razrješavaju sve nedoumice u četvrtoj vrsti jer su kriteriji jasni i jednoznačni. Prema tom bi pristupu rečenice a), b) i c) bile pasivne jer sintaktička svojstva glagola *udariti*, *nagraditi* i *podržati*, iz kojih su izvedene glagolske imenice *udarac*, *nagrada* i *podrška*, imaju mogućnost upravljanja izravnim objektom u akuzativu pa je samim tim moguća i uspostava aktivnih konceptualnih korelata *Udarili su ga.*, *Nagradili su ga.* i *Podržali su ga.* S druge, pak, strane rečenice tipa *Dobio je poklon.* ispadaju iz kategorije leksičkoga pasiva jer rečenica *Dobio je poklon.* nema značenje *Poklonili su ga.*, nego *Poklonili su mu nešto.*, tj. subjekt pasivne rečenice ni semantički ni sintaktički gledajući nema tematsku ulogu trpitelja, već recipijensa. Na isti se način mora pristupiti i petoj vrsti. U primjerima

- a) *On ima podršku.*
- b) *On ima nagradu.*
- c) *On ima zaštitu.*
- d) *On ima poklon.*,

semantički gledajući, subjekt u svim četirima rečenicama ima tematsku ulogu recipijensa, doduše ne izravno kao u četvrtoj vrsti, već posredno jer je svako posjedovanje rezultat primanja. To znači da je netko, ako npr. ima (posjeduje) nagradu, morao tu nagradu najprije primiti. Semantičkom se klasifikacijom tematskih uloga ni ovdje četvrta i njoj slične rečenice ne bi mogle isključiti iz kategorije leksičkoga pasiva, ali sintaktičkom se to može. Stoga ćemo i u ovoj vrsti pridruživanje tematske uloge subjektu definirati sintaktički, pa ćemo reći da subjekt ima tematsku ulogu trpitelja samo ukoliko u aktivnoj rečenici korelira s izravnim objektom u akuzativu. U petoj se vrsti javlja još jedan problem koji se ne može pojaviti u ostalim vrstama. Pogledajmo sljedeće primjere:

- a) *...svaki učenik ima individualni doživljaj jutarnjeg buđenja.*
(Bratanić, 210735)*
- b) *Samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.*
(Ustav, 31)

U tim rečenicama subjektu (*svaki učenik*, *pojedine odredbe*) nije pridružena tematska uloga trpitelja, nego tematska uloga vršitelja jer te rečenice nemaju aktivne korelate koji bi glasili

- a1) *Svakog učenika individualno doživljava jutarnje buđenje.* i
- b1) *Samo na pojedine odredbe zakona netko povratno djeluje.*,

već su navedene rečenice same po sebi aktivne, a mogu se parafrazirati

- a2) *Svaki učenik individualno doživljava jutarnje buđenje.* i
- b2) *Samo pojedine odredbe zakona povratno djeluju na nešto.*

To proizlazi iz činjenice da glagol *imati* kao semantički operator u sintaktičkoj ulozi predikata može u rečenici otvoriti mjesto subjektu i s tematskom ulogom trpitelja i s tematskom ulogom vršitelja, dok semantički operatori u ostalim četirima vrstama otvaraju mjesto subjektu samo kao trpitelju.

Sljedeći je nezaobilazni kriterij pri odredbi leksičkoga pasiva mogućnost uspostavljanja odnosa glagol (aktiv) – glagolska imenica (pasiv), kriterij koji leksičkomu pasivu osigurava status nominalizacije. Pojmom *glagolska imenica* ovdje nisu obuhvaćene samo glagolske imenice u svom pravom gramatičkom značenju, prototipične imenice tvorene sufiksima –nje, –enje, –jenje, već i sve ostale imenice koje su tvorbeno povezane s glagolima i označavaju glagolsku radnju. Te su imenice najčešće izvedenice nultim ili nekim drugim sufiksom (–a, –stvo...) od glagola, a u aktivnoj rečenici koreliraju s glagolima kao nositeljima predikacije. Takvi su npr. parovi posjedovati / posjed, udariti / udarac, kontrolirati / kontrola, poraziti / poraz, voditi / vodstvo, proučavati / proučavanje, priznati / priznanje, nagraditi / nagrada, opsjedati / opsada itd. Te glagolske imenice iz pasivne rečenice moraju u aktivnom korelatu tvoriti glagol jer je to, kao što će se i pokazati, jedan od osnovnih preduvjeta leksičke pasivizacije. Važnost se ovoga kriterija može oprimirati na sljedećim dvjema rečenicama:

- a) *Ta je kuća u posjedu grada. / Grad posjeduje tu kuću.*
 b) *Ta je kuća u vlasništvu grada. / * Grad vlasnikuje tu kuću.*

Između rečenica a) i b) vrlo je mala značenjska razlika, one imaju isti konceptualni temelj, no rečenica b), prema ovdje postavljenim kriterijima, ne pripada kategoriji leksičkoga pasiva jer imenica vlasništvo nije glagolska imenica, pa se samim tim ne može ni uspostaviti aktivna rečenica niti se ta rečenica može smatrati nominalizacijom. No ukoliko bismo proširili granice i kognitivni okvir ovoga rada, rečenice b) tipa mogli bismo smatrati leksički pasivnima jer u njima ne samo da postoje brojni pokazatelji kojima se ostvaruje leksički pasivno značenje (npr. topikalizacija trpitelja, detopikalizacija vršitelja, analitičnost pasivnoga predikata, statičnost, visok stupanj značenjske podudarnosti s leksički pasivnim rečenicama koje imaju svoj aktivni konceptualni korelat itd.), već oni mogu i pridonijeti stavovima nekih funkcionalnih pristupa pasivu koji zagovaraju status pasiva kao i sintaktički (transformacijski) i semantički zasebne kategorije, odvojene od aktiva.

Kod leksičkoga se pasiva javlja još jedan problem vezan uz postavljanje kriterija za njegovo određivanje. Dobro je poznato da je jedna od temeljnih formalnih osobina gramatičkoga pasiva, a ujedno i preduvjet pasivizacije, prijelaznost glagola kao aktivnoga predikata. Leksički je pasiv, kao što je već rečeno, fleksibilnija i otvorenija kategorija od gramatičkoga pasiva pa zato i kriteriji za njegovo određivanje moraju biti fleksibilniji. To znači da prijelaznost glagola aktivne rečenice nije obvezan preduvjet leksičke pasivizacije niti znak mogućnosti ostvarivanja leksički pasivne semantike, ukoliko je subjektu na semantičkoj razini pridružena tematska uloga trpitelja⁹. Pogledajmo sljedeće pasivne i aktivne rečenice:

- a) *Rp Vi ste još uvijek pod mojom komandom, ne zaboravite!* (RM, 151)

9 Mogućnost upravljanja izravnim objektom u akuzativu, tj. prijelaznost glagola kao aktivnoga predikata, presudan je kriterij samo u već opisanim slučajevima gdje subjekt semantički nije trpitelj, nego recipijens. U slučajevima gdje je subjekt semantički trpitelj, navedeni kriterij nije presudan.

- Ra Ja vam još uvijek komandiram, ne zaboravite!*
- b) *Rp Don Kuzma i ne sluti da bi mogao biti objektom jedne zavisti.*
(RM, 26)
Ra Don Kuzma i ne sluti da bi mu netko mogao zavidjeti.
- c) *Rp Iznimno loša organizacija Olimpijskih igara u Atlanti, bila je metom pisanja svih svjetskih listova.* (SN, 3)
Ra Svi su svjetski listovi pisali o iznimno lošoj organizaciji Olimpijskih igara u Atlanti.
- d) *Rp... njihov je trener postao središnja meta zanimanja hrvatskih sportskih novinara.* (SN, 10)
Ra Za njihovog su se trenera zanimali hrvatski sportski novinari.

Ni u jednoj od četiriju aktivnih rečenica glagol ne upravlja izravnim objektom, odnosno akuzativom bez prijedloga, a ipak su sve četiri rečenice pasivne. U prvoj i drugoj aktivnoj rečenici glagol upravlja dativom, u trećoj lokativom, a u četvrtoj prijedložnim akuzativom. Iz toga proizlazi da je znakom leksičke pasivnosti u prvom redu prepoznavanje subjekta kao trpitelja te zaustavljanje rečenične procesualnosti, a uvjetovano sintaktičko-semantičkim svojstvima pasivnoga predikata odnosno semantičkim poljem ostvarenim spojem semantičkoga operatora i glagolske imenice.

Svaka pasivna rečenica, da bi uopće bila pasivna, mora imati pasivni predikat koji kao jezgra rečenice omogućuje prepoznavanje i uspostavljanje svih ostalih kriterija. Ta, naizgled jednostavna, činjenica, koja se na prvi pogled razumijeva sama po sebi, kod leksičkoga pasiva može predstavljati problem jer postoje i nominalizirani izrazi koji u rečenici ne tvore predikat, već su u funkciji priložne oznake. U tim se slučajevima rečenice ne mogu smatrati pasivnima jer nije moguća uspostava aktivnoga konceptualnog korelata. Takvi su primjeri osobina samo prve vrste leksičkoga pasiva jer je jedino u njoj dozvoljena ekstrakcija glagolskoga elementa (stativnih glagola biti, nalaziti se itd.) bez kojega nema predikacije. Na taj način semantički operator i glagolska imenica postaju sintagmom koja u rečenici može preuzeti i neku drugu sintaktičku ulogu. Evo i nekoliko primjera takvih sintagmatskih izraza u sintaktičkoj funkciji priložne oznake:

- 1) *Pod njegovim je vodstvom stranka prošla različite faze.*
(VJ 981130 p 13985)*
- 2) *...da je ipak Predsjednik popustio pod pritiskom oporbene šestorice.*
(VJ 981206 g 5156)*
- 3) *Odsutna u mislima. i pod pritiskom svega oko sebe, progovorila sam.*
(Bogišić, 166700)*

Ni u jednoj od navedenih triju rečenica nominalizirani izrazi (semantički operator + glagolska imenica) ne tvore pasivni predikat, već tvore imenske skupine ili u funkciji priložne oznake (prva i druga rečenica) ili u funkciji predikatnog proširka (treća rečenica). Sve su tri rečenice aktivne zbog aktivnih predikata *je prošla*, *je popustio* i *progovorila sam*. Od tih se nominaliziranih

izraza mogu napraviti aktivni korelati, ali te aktivne rečenice ne bi bile korelati predikacija *je prošla, je popustio i progovorila sam*, već bi bile semantičke parafraze konkretizirane posebnim zavisnim rečenicama. Npr.:

- 1) Stranka je prošla različite faze *dok ju je on vodio*.
- 2) ...da je ipak Predsjednik popustio *dok ga je pritiskala oporbena šestorka*.
- 3) Progovorila sam odsutna u mislima i *dok sam bila pod pritiskom svega oko sebe*. itd.

Kod nekih bi se rečenica, u kojima nominalizirani izraz ne tvori pasivni predikat, na neki način mogla uspostaviti aktivna rečenica kao u primjeru

Rp *Kada su radili pod nadzorom, nije bilo rezultata.*

Ra *Kada su nadzirali njihov rad, nije bilo rezultata.*

No u tom slučaju subjekt / trpitelj iz pasivne rečenice ne bi odgovarao objektu / trpitelju u aktivnoj gdje je to sintagma *njihov rad*, a ne *oni* kao u pasivnoj. Da bismo takve rečenice smatrali pasivnima, što nije pogrešno, trebalo bi mijenjati zadane kriterije utvrđivanja leksičke pasivnosti. Prema ovdje utvrđenim kriterijima rečenice toga tipa, u kojima nominalizirani izraz nije dijelom predikata, ne mogu se smatrati pasivnima.

Postotak konkretiziranja vršitelja radnje, koji u leksičkom pasivu ima sintaktičku ulogu besprijedloznoga nesročnog atributa, prijedloznoga nesročnoga atributa ili priložne oznake vršitelja radnje i koji je najčešće obilježen semovima + živo, + volja, namjera i odgovornost, u pet vrsta leksičkoga pasiva nije jednak. U prvoj vrsti vršitelj može pripadati trima semantičkim poljima:

- a) prototipičnomu agensu (Vi ste još uvijek pod *mojom* komandom.)
- b) metonimijskom prototipičnom agensu (Obitelj je pod osobitom zaštitom *Republike*)
- c) perifernom uzroku efektoru (... koji su pretežno pod utjecajem *naslijeđenih mehanizama*.)

U drugoj vrsti može pripadati dvama semantičkim poljima:

- a) prototipičnomu agensu (Krbavska je bitka predmetom proučavanja *po- vjesničara*)
- b) metonimijskom prototipičnom agensu (Iznimno loša organizacija Olimpijskih igara u Atlanti bila je metom *pisanja svih svjetskih listova*)

U trećoj, četvrtoj i petoj vrsti vršitelj također pripada dvama semantičkim poljima:

- a) prototipičnomu agensu (Pretrpjeli su poraz *od nogometaša Dinama.*, Do bio je udarac *od Marka.* i Ima čvrstu podršku *svoje supruge.*)
- b) metonimijskom prototipičnom agensu (HDZ je trpio kritike *oporbe.*, Hrvatska je dobila snažnu podršku *Washingtona.* i Hrvatska ima podršku *Amerike.*)

Ukoliko vršitelj nije konkretiziran, u najvećem broju slučajeva u svim vrstama pripada semantičkom polju prototipičnoga agensa.

Iz obradenoga se korpusa vidi da je iskazivanje vršitelja radnje u leksičkom pasivu to češće što je apstraktnost rečeničnoga sadržaja ostvarenoga pasivnim predikatom veća. Naime, značenja izraza *kontrolirati / biti pod kontrolom, pritiskati / biti pod pritiskom, štiti / biti pod zaštitom, posjedovati / biti u posjedu, proučavati / biti metom proučavanja, napadati / biti objektom napada* itd. apstraktnija su od primjerice izraza *nagraditi / dobiti nagradu, udariti / dobiti udarac, poraziti / pretrpjeti poraz, promijeniti / doživjeti promjene, povrijediti / zadobiti povrede*. Budući da su apstraktna značenja glagola i odgovarajućih im glagolskih imenica koje sudjeluju u pasivnoj predikaciji najčešća u prvoj vrsti, a najrjeđa u trećoj, četvrtoj i petoj vrsti, konkretiziranje je vršitelja radnje u prvoj vrsti najčešće, u trećoj, četvrtoj i petoj vrlo rijetko, dok se između njih nalazi druga vrsta u kojoj je postotak primjera s konkretiziranim, odnosno nekonkretiziranim vršiteljem otprilike jednak. No kako protumačiti povezanost apstraktnosti predikacije s iskazivanjem vršitelja radnje? Najslojevitiji je i najsloženiji razlog neiskazivanja vršitelja radnje, kao i kod gramatičkoga pasiva, ljudsko znanje o njemu, njegova poznatost, a samim tim i njegova zalihost, a znanje je o vršitelju posljedicom različitih kontekstualnih pokazatelja, bilo neposrednih – jezičnih, bilo posrednih – izvanjezičnih. Proporcionalan odnos apstraktnosti predikacije i konkretiziranja vršitelja radnje (veća apstraktnost – veća vjerojatnost da će vršitelj biti konkretiziran) proizlazi iz činjenice da što je apstraktnost vršitelja veća, manja je vjerojatnost da će on biti prepoznat iz konteksta jer u funkcionalnim stilovima u kojima je leksički pasiv najčešći (novinarski, administrativni, znanstveni) stilski razlozi te ograničenost vremena i prostora najčešće ne dozvoljavaju širok kontekst koji bi bio potreban za prepoznavanje vršitelja u apstraktnim sadržajima. Zbog toga se vršitelj puno lakše prepoznaje, a samim tim i ne izriče, u konkretnijim predikacijama treće i četvrte vrste, predikacijama koje za prepoznavanje vršitelja zahtijevaju manji kontekst. Kod leksičkoga se pasiva može govoriti o dvjema kategorijama kontekstualne zalihosti vršitelja, o *kontekstualnoj* i o *enciklopedijskoj*.

Kontekstualna zalihost može se oprimjeriti na sljedećem odlomku:

*Braća su se posvađala u hodniku obiteljske kuće u Ferketincu, 8. studenog oko 23 sata. Nakon prepirke su se i potukli **pri čemu je Vladimir zadobio lakše ozljede**.* (ME 980624_c01 3861)*

Neposredni je jezični kontekst jasan pokazatelj da je *Vladimira* ozlijedio *brat*, a ne npr. *susjed* ili *netko drugi* te zbog toga vršitelj nije konkretiziran. Ovdje za jednoznačnu identifikaciju vršitelja nije potrebno znanje o svijetu jer na osnovi njega znamo jedino što sve može biti uzrokom ozljeđivanja, ali ne i ono što u konkretnom slučaju jest.

Enciklopedijska je zalihost također vrlo česta pojava kod leksičkoga pasiva, a što se vidi iz sljedećih primjera:

- a) *...koji su pod zapovjedništvom Hasan-paše Predojevića kod Siska 22. VI 1593. doživjeli težak poraz.* (OE 8, 441)

- b) ...*Hrvatska se stalno nalazi pod pritiskom...* (N 141_K09 4846)*
c) *Iz Velike Britanije i Francuske dobio je doživotni izgon.*
(Bručić, 137238)*

Svaki je jezični kontekst nepotreban i redundantan da bismo znali tko je porazio Turke kod Siska, tko stalno pritišće Hrvatsku te koje institucije u nekoj državi provode izgon. Konstantnost znanja o vršitelju, koja proizlazi iz znanja o svijetu, sprečava uporabu aktivne rečenice i na taj način, baš kao i kod gramatičkoga pasiva¹⁰, odvaja leksički pasiv od njegovih aktivnih korelata, osiguravajući mu zaseban jezično-kognitivni status.

Dok se o postupku nominalizacije u jezicima govori kao o procesu sintaktičke kondenzacije, zbog redukcije same rečenične strukture (npr. *Izdao ga je zbog zavisti.* < *Izdao ga je zato što mu je bio zavidan. Pogriješio je iz nepažnje.* < *Pogriješio je jer nije pazio.* itd.), a o postupku dekompozicije predikata kao o procesu sintaktičke analitičnosti ili sintaktičke disperzije zbog proširenja rečenične strukture (npr. *Držim govor.* < *Govorim.* < *Vršim analizu.* < *Analiziram.*), leksički je pasiv rezultat istovremenog djelovanja dvaju antinomičnih procesa – formalne analitičnosti i semantičke kondenzacije. Formalna se analitičnost odnosi na razlaganje jednoga strukturnog elementa na više njih (npr. *kontrolirati* > *biti pod kontrolom*, *ismijavati* > *biti objektom ismijavanja*, *poraziti* > *pretrpjeti poraz*, *udariti* > *dobiti udarac*), dok se semantička kondenzacija odnosi na zaustavljanje procesualnosti, na preoblikovanje kognitivnoga prizora aktivne rečenice, u kojoj je u središtu pozornosti dinamičan proces uvjetovan isticanjem radnje koju obavlja vršitelj, na statičan prizor pasivne stavljanjem trpitelja u prvi plan. Ta se statičnost, pored formalne strategije preoblikovanja glagola u glagolsku imenicu, postiže uvođenjem semantičkih operatora koji radnju zaustavljaju usmjeravajući je na subjekt / trpitelj. Zato se može reći da se radi o semantičkoj kondenzaciji, a ne o formalnoj kao kod drugih vrsta nominalizacija gdje se sužava i reducira i sam izraz. Kod semantičke se kondenzacije značenje sabija i skuplja u jednoj točki – subjektu / trpitelju, dok je ono u aktivu podložno disperziji kao rezultatu dinamičnosti. Napravi li se jedna digresija i leksički se pasivna rečenica i njezin aktivni denominalizirani konceptualni korelat uspoređi s prizorima u filmu, može se reći da je leksički pasiv svojom deverbativnom naravi sličan zaustavljenom kadru gdje je sva pozornost, a samim tim i značenje, usmjerena samo na jednu točku, dok je aktivna verbatimna rečenica po svojoj dinamičnosti slična normalnom tijeku filma u kojem se kadrovi brzo izmjenjuju i gdje pozornost slabi upravo zbog značenjskoga dinamizma. Odnos se leksičkoga pasiva prema nominalizaciji i dekompoziciji predikata može i shematski prikazati:

10 O vrstama zalihosti vršitelja radnje kod gramatičkoga pasiva, koja je nešto razgranatija, vidi više u B. Belaj, *Gramatički i leksički pasiv u hrvatskom standardnom jeziku*, disertacija, Zagreb, 2001.

NOMINALIZACIJA
(sintaktička kondenzacija)

DEKOMPOZICIJA PREDIKATA
(sintaktička analitičnost ili disperzivnost)

LEKSIČKI PASIV
(sintaktička analitičnost i semantička kondenzacija)

Dekomponirani je predikat leksičkoga pasiva konceptualno usporediv i aproksimativno sinonimičan s jednočlanim glagolskim predikatom aktivne rečenice iz kojega je izvedena glagolska imenica koja ostaje nositelj temeljnoga leksičkoga značenja predikata. Aproksimativna se sinonimija, baš kao i kod gramatičkoga pasiva, odnosi na zajednički konceptualni temelj aktivne i pasivne rečenice, temelj kojim se uspostavlja samo značenjska veza između aktiva i pasiva, ali nikako i značenjska podudarnost.

Uporaba je leksičkoga pasiva, kako je već rečeno, uglavnom ograničena na novinarski, administrativni i znanstveni funkcionalni stil, dok je njegovo pojavljivanje u književnoumjetničkom stilu izuzetno rijetko. Razloge takvom uporabnom stanju treba prije svega tražiti u »... ekstralingvističkim momentima, a to su intelektualizovanost, uopštenost i apstraktnost tematike onog domena jezičke upotrebe kojem dati funkcionalni stil služi kao referencijalni instrument, što podrazumeva i posebne procedure mišljenja koje od jezičkog iskaza zahtevaju: ekonomičnost, sintetičnost, bezličnost (anonimnost), neovremenjenost, nedomalnost, statičnost i sl.«.¹¹ Davanje je prednosti nominalnomu (pasivnomu) stilu pred verbalnim (aktivnim) u navedenim funkcionalnim stilovima uzrokovano još nekim čimbenicima, kao što su npr. izbjegavanje podataka o licu, broju, rodu i aspektu koji bi nužno morali biti iskazani uporabom aktivne glagolske rečenice. Ti bi podaci, osim što bi topikalizirali vršitelja, stil obilježili dinamičnošću koja bi skrenula pozornost s gore citiranih jezičnih osobina nominalnoga stila. Prisutnost leksički pasivnih rečenica u književnoumjetničkim tekstovima zavisi ponajviše od stila pojedinog pisca i u tom se funkcionalnom stilu sva četiri tipa vrlo teško pronalaze, što posebno vrijedi za drugi tip koji je uistinu prava rijetkost, dok će o sadržaju i namjeni teksta ovisiti njihovo pojavljivanje u znanstvenom, administrativnom i publicističkom stilu. Aktivne su rečenice, kao i kod gramatičkoga pasiva, puno češće od pasivnih u svim četirima vrstama pisanoga teksta.

---

11 M. Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, str. 15, Sremski Karlovci, 1990.

Opisom je leksičkog pasiva prikazan jedan drukčiji pogled na pasivnu rečenicu koji nije ograničen samo na morfološki lik pasivnoga predikata kao oznake pasivne situacije. U leksičkom je pasivu, kao što se i vidjelo, naglasak na pasivnom značenju cijele rečenice, na osobitom ustroju i odnosu svih rečeničnih dijelova kako na sintaktičkom, tako i na semantičkom polju. Leksički pasivnu rečenicu ponekad prepoznajemo već na prvi pogled, no u takvim slučajevima treba dobro razmisliti o njezinu značenju, o semantici svakog njezinog dijela, ne uzevši u obzir samo gramatičko (sintaktičko) značenje, nego i leksičko značenje svake riječi kao zasebnoga jezičnoga znaka. Ne postoje, dakle, u leksičkoj pasivnoj rečenici nikakva posebna i stalna morfološka sredstva koja bi bila znakom pasivne situacije. Svaki tip leksički pasivnih rečenica, umjesto osobitih morfoloških oznaka, sadrži posebne izraze koji moraju tvoriti predikat da bi rečenica bila pasivna, tj. da bi postojala mogućnost uspostavljanja aktivnoga korelata.

Izvori

- R. Bogišić, *Dnevnik vladike Deše*, Zagreb, 1993. (HNK)
B. Bošnjak, *Grčka filozofija*, Matica hrvatska, Zagreb, 1956.
M. Bratanić, *Mikropedagogija*, Zagreb, 1990. (HNK)
Z. Bručić, *Diploma za smrt*, Zagreb, 1990. (HNK)
Grupa autora, *Pedagogija II*, Zagreb, 1968.
R. Košćević, *Antička bronca iz Siska*, Zagreb, 1991. (HNK)
I. Lučić, *Selo moje Ravno*, Zagreb, 1992. (HNK)
Z. Maković, *Vilko Gecan*, Zagreb, 1997. (HNK)
R. Marinković, *Kiklop*, Zagreb, 1979.
A. Milardović, *Uvod u politologiju*, Zagreb – Osijek, 1997. (HNK)
D. Rosandić, *Metodika književnog odgoja i obrazovanja*, Zagreb, 1988.
N. Trinajstić, *Ogledi o znanosti i znanstvenicima*, Zagreb, 1998. (HNK)
Glas koncila (HNK)
Medimurje (HNK)
Nacional (HNK)
Opća enciklopedija, br. 8, Zagreb, 1982.
Ustav Republike Hrvatske, Zagreb, 1991.
Vjesnik (HNK)
Sportske novosti, br. 12056, 12057, Zagreb, 1996.

Literatura

- Chomsky, N.: *Remarks on Nominalization*, u R. Jacobs & P. Rosenbaum, eds. *Readings in English Transformational Grammar*, Boston: Gimm : 1970.
Comrie, B.: *Linguistic universals and linguistic typology*, University of Chicago Press., 1989., 2. izdanje
Fraser, B.: *Some Remarks on the Action Nominalization in English*, u R. Jacobs & P. Rosenbaum, eds. *Readings in English Transformational Grammar*, Boston: Gimm : 1970.

- Holodovič, A. A.: *Zalog (opredelenie i isčislenie)*, u Kategorija zaloga (materialy konferencii), Lenjingrad, 1970.
- Holodovič, A. A.: *Miscellanea Marginaliaque*, u Tipologija passivnyh konstrukcii, Lenjingrad, 1974.
- Katičić, R.: *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika*, Globus, Zagreb, 1991.
- Mahačkova, E.: *Pjat' tipov passivnoj predikacii v češskom jazyke*, zbornik radova Problemy teorii grammatičeskogo zaloga, Lenjingrad, 1978.
- Mathesius, V.: *Vyjadrovani pasivni perspektivy v češke vete*, u Čeština a obecny jazykozpyt, Prag, 1947.
- Mathesius, V.: *A Functional analysis of Present Day English on a General Linguistic Basis*, Mouton, The Hague, 1975.
- Pranjković, I.: *Prostorna značenja prijedloga u književnom jeziku*, Suvremena lingvistika, god. 18, Zagreb, 1992.
- Pranjković, I.: *Hrvatska skladnja*, Zagreb, 1993.
- Pranjković, I.: *Funkcionalni stilovi i sintaksa*, Suvremena lingvistika, god. 22, sv. 1 – 2, Zagreb, 1996.
- Radovanović, M.: *Dekomponovanje predikata*, JF, god. 33., Beograd, 1977.
- Radovanović, M.: *Leksička semantika i gramatička interpretacija nominalizovanih iskaza*, Zbornik za filologiju i lingvistiku, god. 25., br. 2, Novi Sad, 1982.
- Radovanović, M.: *Spisi iz sintakse i semantike*, Sremski Karlovci – Novi Sad, 1990.
- Rensky, M.: *English Verbo-Nominal Phrases, Some Structural and Stylistic Aspects*, Travaux linguistiques de Prague, Prag, 1964.
- Shibatani, M.: *Passives and related constructions: a prototype analysis*, Language 61., 1985.
- Van Valin, R. D. Jr. – LaPolla, R. J.: *Syntax, Structure, meaning and function*, Cambridge University Press, 1997.
- Wells, R.: *Nominal and verbal style*, u *Style in Language*, Ed. Th. A. Sebeok, Cambridge, Mass.: The M. I. T. Press., 1960.

Nominalization as a Strategy of Passivization

The author describes five types of nominalization as a five types of lexical passive. Lexical passive proves category of passive to be open to other grammatical categories and the possibility to achieve passive semantics and passive predication without usual grammatical means. The analysis will contain description of its structure, criteria for its determination and definition, the question of expressing an agent and description of its meaning and usage.

Ključne riječi: nominalizacija, leksički pasiv, pasivna semantika, hrvatski jezik

Key words: nominalization, lexical passive, passive semantics, Croatian language